

VADERS & ZONEN

JEROEN SIEBELINK

**MET BART CHABOT, P.F. THOMÉSE,
GERARD SPONG EN VELE ANDEREN**

Jeroen Siebelink

Vaders & zonen

Uitgegeven door Xander Uitgevers BV
Hamerstraat 3, 1021 JT Amsterdam

www.xanderuitgevers.nl

Omslagontwerp: Studio Marlies Visser
Omslagbeeld: Getty Images
Auteursfoto: Ronald Speijer
Fotografie: Jesaja Hizkia, Mark Uyl
Zetwerk: ZetSpiegel, Best

Copyright © 2018 Jeroen Siebelink en
Xander Uitgevers BV, Amsterdam

Een aantal verhalen in deze bundel verscheen eerder in
verkorte vorm in *Esquire*

Eerste druk 2018

ISBN 978 94 0160 858 9 | NUR 320

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te traceren.
Mocht u desondanks menen rechten te kunnen uitoefenen,
dan kunt u contact opnemen met de uitgever. Niets uit deze uitgave
mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie,
internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijn vader
Voor mijn zonen

*Hij houdt hem aan zijn borst en wenst dat hij zijn moeder is,
om hem te laten voelen hoe geliefd hij is,
want wat is een vader.*

Martin Michael Driessen, *Vader van God*

Inhoud

‘Jij probeert mij te begrijpen, zoals ik mijn vader.’ Jan Siebelink (schrijver, 1938) De zoekende vader	13
‘Ik ben soms hard geweest. Maar om dat nou fout te noemen?’ Gerard Spong (strafpleiter, 1946) De standvastige vader	45
‘Ik moet mezelf veranderen, niet jou.’ Marc Lammers (hockeycoach, 1969) De professionele vader	65
‘Gek om van mij te moeten horen dat drank en drugs slecht zijn.’ Bart Chabot (dichter en performer, 1954) De voorbeeldige vader	91
‘Als ik over mijn kinderen zing, probeer ik niet aan ze te denken.’ Bart van der Weide (voorman van Racoon, 1975) De bezorgde vader	111

- ‘Ik was altijd weg. Maar langs de lijn genoot ik.’
Gert Jakobs (ex-wielrenner, 1964)
 De afwezige vader 131
- ‘Waar was ik mee bezig? Een te oude vader en zijn kind.’
Eric Schneider (acteur, 1934)
 De dramatische vader 151
- ‘Waarom wil ik alles van ze weten als ik niks over mezelf vertel?’
Alex Pastoor (voetbaltrainer, 1966)
 De opgeruimde vader 171
- ‘Hij gaf me een gitaar, een stuk hout waar ik wél iets mee kon.’
Felix Maginn (voorman van Moke, 1969)
 De voorzichtige vader 193
- ‘Ik wil een bewuste vader zijn, diep betrokken als een moeder.’
Rik Launspach (acteur en regisseur, 1958)
 De ambitieuze vader 211
- ‘Alleen op het podium zijn we even geen vader en zoon meer.’
Henny Vrienten (muzikant, 1948)
 De meestal zorgeloze vader 233
- ‘Mijn zoon zei: ik zou ook wel eens ergens goed in willen zijn.’
P.F. Thomése (schrijver, 1958)
 De berekenbare vader 253

Je hebt vaders en vaders. Ik ben van het tweede soort.

Ik tref wel eens een vader van het eerste soort.

Dan vertel ik hem iets over mezelf.

Dat ik het soms niet meer weet. Dat ik niet weet of ik het wel goed doe. Ik beken dat mijn zoon me overal kan raken waar hij wil.

Als hij dat zou willen.

Zegt zo'n vader: kom op. Niet zo onzeker, je doet het prima.

Ik stok. Frommel mijn bekentenis gauw weg.

Heel even wil ik dan ook zo'n vader zijn.

Onkwetsbaar. Een man van de wereld. Je weet alles al, je voedt je kind op zoals je het doet en je denkt er verder niet over na.

En last van gevoelens heb je al helemaal niet.

Voor dit boek sprak ik met twaalf vaders. Ik bestookte ze met al mijn vaderlijke twijfels. Kenden zij die ook? Waar haalden zij de moed vandaan om de vader te zijn die ze zijn? Bij de gesprekken schoven ook hun dochters en zonen aan. Soms stelde ik een vraag en dan keek een vader me aan alsof ik van een andere wereld was. Dan stokten mijn vragen weer even. Verder praten leek zinloos. Maar dan mengde zijn kind zich in het gesprek.

Het kind raakte hem overal waar het wilde.

*'Jij probeert mij te begrijpen,
zoals ik mijn vader.'*

Jan Siebelink, schrijver

De zoekende vader

Schrijver Jan Siebelink (Velp, 1938) won met *Knielen op een bed violen* de AKO Literatuurprijs. Van het boek zijn 900.000 exemplaren verkocht, het is in diverse talen vertaald en werd verfilmd. Onlangs verschenen *De buurjongen* en *De bloemen van Jan Siebelink*.

Vijf generaties Siebelink: de ene zet zich af tegen de vorige, de andere blijft juist dicht bij huis. Maar welke weg ze ook gaan, geen een van hen ontkomt aan de greep van zijn vader. Of die van zijn zoon.

Mijn vader staat op de plek waar het allemaal begon. Aan de zuidelijke oever van de IJssel in Gelderland, op de stille Bandijk bij het dorpje Lathum. Met onze rug naar het water kijk ik met hem uit over eeuwenoud boerenland. Hier, in het jaar 1906, werd mijn opa geboren. Jan Siebelink, bloemkweker. Half Nederland heeft van hem gehoord. In elk geval de negenhonderdduizend lezers van *Knielen op een bed violen* en driehonderdduizend kijkers van de verfilming, met Barry Atsma in de rol van mijn opa. Met afgrijzen namen ze kennis van zijn vaderschap.

Mijn opa hield veel van zijn vrouw en kinderen, maar dat was niet genoeg voor hem. Hij wilde ook nog iets anders. Een plek in het paradijs. En om die plek te verdienen, was hij bereid alles wat hij had in de waagschaal te leggen. Niet alleen zijn gezin maar ook zijn kwekerij ging uiteindelijk aan zijn verlangen naar God ten onder, het paradijs uit mijn vaders jeugd in Velp. Velp ligt hier

niet ver vandaan, aan de andere kant van de IJssel. Als kleinkind bewaar ik zoete herinneringen aan die plek van mijn jeugd, maar mijn vader heeft zo zijn bedenkingen bij die van hem.

Daar ongeveer, wappert hij, stond de boerderij van zijn opa. Daarna valt hij stil, meer heeft hij er even niet over te zeggen. Hij wil verder. Ik blijf staan en vertel hem dat volgens mijn gegevens in die boerderij niet alleen zijn opa maar tussen 1884 en 1945 drie generaties Siebelink hebben gewoond. Ook heb ik ontdekt dat in het laatste oorlogsjaar terugtrekkende Duitsers haar in brand staken. Op de plek is een nieuwe boerderij gebouwd, met moderne stallen. Ik merk dat de bouwsels hem in de weg staan. Het is alsof hij erdoorheen kijkt.

‘Pap, waarom staken de Duitsers De Keukenplaats in brand?’

‘De wat?’

‘De Keukenplaats. Zo heette de boerderij.’

‘Hoe kom je daar nou bij?’

‘Dat is allemaal uitgezocht. Ik las het in boeken over jouw boek.’

‘Is dat echt zo?’

‘Ja.’

‘Nooit geweten.’

‘Maar dus?’

‘Hm?’

‘Zaten er verzetsstrijders in?’

Geen reactie.

‘Onderduikers?’

Bijna onzichtbaar haalt hij zijn schouders op.

Hij doet verward, maar die hele boerderij interesseert hem gewoon niet. Hij was zeven toen de boerderij afbrandde. Hij moet op dat moment bij zijn vader geweest zijn, op de kwekerij in Velp, om hem te helpen bij de verkoop van planten. Voor zijn boeken,

die bijna allemaal over zijn ouders gaan, doet hij wel enig onderzoek naar de historische feiten, maar hij gebruikt er maar weinig van. Hij vergeet de rest liever zo snel mogelijk. Alleen de bloem die hij na gedane arbeid in zijn hand houdt doet er voor hem toe. Niet de regen, niet het groeizame weer, niet de zon, de wortels of de aarde. Hij snuift alleen het resultaat ervan op. De essentie, een parfum. Hij leeft in zijn verbeelding. Zijn waarheid is beter dan de werkelijkheid. Alleen zijn kijk telt en als zijn lezers zich er in willen wentelen, prima.

Maar hier op de Bandijk heeft hij wel genoeg gezien. Hij wil terug naar de auto. Ik houd hem tegen want ik heb het niet meer. Ik pak een vel papier erbij, een kaart van de omgeving en wijs hem erop dat hij er toch echt naast zit. Het is een soort wandelroute door de IJsselstreek, thuis heeft hij het op een A4'tje schetsmatig voor me uitgewerkt. De route voert langs de highlights uit zijn oeuvre, ijkpunten die we vandaag nalopen en op hun historische en geografische juistheid controleren. Samen met foto's uit zijn persoonlijk archief zal ik deze kaart op onze nogal drukbezochte en smartphonevriendelijke website jansiebelink.nl plaatsen, opdat zijn fans per fiets of auto de 'Siebelinktour' kunnen maken en zich als personages door zijn universum kunnen bewegen.

Met grote reserve hoort hij mijn bedenkingen aan. Ik zet hem met zijn rug naar Lathum, laat hem naar het noorden kijken, over de IJssel.

'Pap, dáár ligt Velp. Achter ons ligt Lathum. Maar op jouw kaart ligt Lathum boven en Velp onder. Je hebt het allemaal op zijn kop getekend.'

Het blijft lang stil.

'Nee hoor, het is goed zoals het is.'

'Voor de meeste mensen is het noorden boven en het zuiden onder.'

‘Is dat zo?’

‘Ja.’

Lange stilte. Weer haalt hij zijn schouders op, dit keer niet uit onwetendheid, maar uit halsstarrigheid. ‘Niets mee te maken. Ik bekijk het als jongetje, vanuit Velp. Vanuit mijn eigen leven. Dus ligt Lathum boven mij.’

Ik ben verbijsterd. Tegelijk knik ik instemmend van ja. Zo kijkt hij naar de wereld. Als een kleine mens kijkt hij op naar de wereld om hem heen.

‘Maar je fans raken in de war door deze kaart.’

‘Denk je?’

‘Wíl je wel dat mensen deze wandeling gaan maken?’

‘Nee. Eigenlijk niet.’

Bij thuiskomst zal hij een nieuwe kaart tekenen, meer om mij een plezier te doen dan om het algemeen nut. Onverschillig over de kloof tussen hem en de moderne kijk op de wereld draait hij zich weer om, terug naar zijn eigen waarheid. Hij staat nog even te staren naar de grond van zijn voorvaderen. Hij staat hier vaak, in zijn eentje of met lezers. Ze hangen aan zijn lippen.

Op deze plek aan het einde van de negentiende eeuw raakte boer Siebelink in de ban van een buitenkerkelijk geloof. Religieuze schippers, die met hun ladingen de IJssel afzakten en hier aanlegden, kenden een sterke drang om te evangeliseren. Ze lieten niet na aan alle wateren te zaaien; bij boer Siebelink vonden ze vruchtbare bodem. Hij was een plichtsgetrouwe notabele binnen de hervormde gemeenschap van Lathum. Een vader die de monden van maar liefst tien kinderen moest voeden. Maar ook een man met een romantisch hart, dat groot genoeg was voor het onbekende. Hij hoorde graag eens een ander geluid.

In huiselijke kring ontving hij de schippers met open armen.

Ze droegen rieten koffers bij zich en stalden hun bedompte lectuur voor hem uit. Voor veel te veel geld kocht hij smoezelige psalmenboekjes, eeuwenoud, van hand tot hand gegaan en beduimeld. Hij zou ze van kaft tot kaft gaan lezen. Maar eerst luis-terde hij aan zijn keukentafel naar mannen in pakken die glansden van ouderdom. Hij dronk hun leringen in over het enige ware geloof. Een zuiver *bevinden*, dat niet was weggelegd voor de gewone gemeenschap van Lathum, maar slechts voor een enkele uitverkorene. In zijn hart ging een wissel om.

Als jongetje ging mijn vader soms op bezoek op De Keukenplaats. In het spoor van zijn vader, die hier nooit lang wilde blijven. In mijn vaders herinnering was zijn grootvader een sombere, zwijgzame man. Hij had een hoofd als een aardappel, met twee zwarte putjes waarmee hij je aanstaarde. Hij had knoesten van handen – het was alsof hij altijd werkhandschoenen droeg. Geen opa bij wie je als kleinzoon een aai over de bol kwam halen. Grapjes maakte hij al helemaal niet. Het kostte dan ook geen enkele moeite om de man in *Knielen* te reduceren tot een holbewoner, een keuterboer die zo weinig verdiende dat hij elders putjes moest scheppen om rond te komen. Hij werd uitgekafferd door bazen, in de fantasie van mijn vader wordt zijn wereld steeds kleiner en benauwder. Algauw schepte de putman geen putjes meer, maar las hij de hele dag beduimelde boekjes. Hij las en hij bad, maar het lezen en bidden bood hem geen troost. In hem was het zwart als turf en het smeulde. Om het minste kon het in hem opvlammen. Zijn driftbuien flakkerden op tot woede-uitbarstingen. Hij was dan niet meer in staat om een woord te wisselen met zijn zoon. In plaats daarvan liet hij zijn handen maar spreken. Als hij sloeg, sloeg hij zonder reserve.

De putman beeldde zich dingen in. Was een koolraap in zijn groentetuintje rot, dan pakte hij in zijn razernij de spade en kliefde hij alle koolrapen, een voor een. Als dit zijn woede niet koelde,

haalde hij het lievelingskonijn van zijn zoon uit het hok en verkocht het aan een opkoper. Daarna beende hij de schuur in, een knuppel achter zich aan slepend, greep het enige varken dat ze hadden en gaf het dier een klap in de nek. Buiten drukte zijn zoon zijn handen tegen zijn oren. Het varken huilde zo hard dat het hem verhinderde om aan moeder te denken. Vader hing het dier levend op aan een balk en sneed hem open. Waar was moeder? De jongen wilde dat zijn vader dood was, niet zijn moeder, die hem als hij geen adem had in bed nam en over zijn buik wreef om hem te kalmeren tot hij sliep.

Van opzij kijk ik mijn vader aan.

‘In werkelijkheid was boer Siebelink niet gewelddadig. Van je broers krijg ik de indruk dat hij vooral eigenzinnig was. Iemand die bijzonder wilde zijn.’

Hij haalt zijn schouders op.

‘De wetten van een roman eisen nu eenmaal dat ik de minder leuke dingen ietwat aanzet.’

‘Gevolg is wel dat lezers denken dat boer Siebelink een godsdienstwaan-zinnige en dierenbeul was. Een nare man. En zijn zoon later ook. En dat oma dom was dat ze niet bij hem wegging. Dat jij een rotjeugd had.’

‘Niemand weet dat mijn vader kon genieten van familiefeestjes, van neefjes en nichtjes die over zijn erf renden. In de woonkamer deelde hij sigaartjes uit aan mijn ooms. Oma schonk zelfs bier, heel ongebruikelijk voor zo’n armlastig gezin. Maar in dit boek was geen plaats voor die fijne momenten.’

Hij aarzelt.

Dan, licht geërgerd: ‘Maar nee, het klopt gewoon wat ik schrijf. Het is geen verbeelding. In mijn herinnering is het allemaal echt zo gegaan.’

Ik knik met hem mee. Als altijd neem ik snel genoeg met zijn uitleg. Maar hij is nog niet uitgesproken. Zijn oogleden zijn roze en gezwollen.

‘Sterker, Jeroen, ik kan hevig ontroerd raken van mijn eigen bedenkfels. Want het zijn geen bedenkfels. Toen mijn vader op sterven lag, mochten we van de predikers niet bij zijn bed in de buurt komen. In mijn boek komt dat moment terug in een gruwelijke passage, maar zo ging het ook. Eén blik op een ongelovige zou funest zijn voor zijn overgang naar het Paradijs. Maar ik denk, ik hoop... dat in zijn allerlaatste seconden ook de mooie dingen in zijn leven zijn langsgesleden. Op een ochtend, op zijn ziekbed vertelde hij dat hij had gedroomd dat hij weer gezond was. Hij liep met mij over een zonovergoten kwekerij. Maar het was de morfine. Ik was daar toen zo verdrietig over. Nu nog.’

Ik houd van zijn wereld. Ik ken die wereld goed, ook al weet ik niet of het allemaal klopt wat hij schrijft. Maar de leugen is persoonlijker dan de waarheid. Dat is waarom schrijvers de werkelijkheid naar hun hand zetten. Ik heb al zijn boeken gelezen, veel mensen die model stonden voor personages heb ik gekend en ook gebeurtenissen ken ik uit de eerste hand. Hoewel hij graag overdrijft, doet hij ze geen groot onrecht aan. Meestal klopt het wel ongeveer.

En nu kijk ik ook een beetje door zijn oog. Vraag me dus niet wat ik van zijn boeken vind. Volgens kenners behoren sommige van de ruim vijftig titels van zijn hand tot de allerbeste Nederlandse literatuur, maar ik lees hem vooral als zoon. Uit nieuwsgierigheid. De eerste boeken die ik las, las ik alsof het zijn dagboeken waren. Familiechronieken, stambomen, ik hoopte zoveel mogelijk te weten te komen over zijn jeugd en die van mijn moeder en het leven dat mijn voorvaders leefden. Maar nu betekenen zijn boe-

ken nog iets anders voor me. Ze vormen een wereld op zich. Een kosmos van vaderplaneten en kindmanen. Zwijgende vaders en zonen, ze draaien om zichzelf en om elkaar, ze voeren een dans uit waarbij de enige regel is dat ze elkaar niet meer kunnen naderen dan ze al doen en zich ook niet verder van elkaar kunnen verwijderen. In dat magnetische veld draai ik mee. Een wereld die altijd zo is geweest, stokoud. Van alles wat hij heeft geschreven, voel ik dat het door hem is geschreven. De compassie met die mannen, de tragiek van hun levens, de vergeefse hoop dat het heel misschien toch nog een beetje goed komt. Ik heb soms het idee dat ik erbij was toen hij het allemaal bedacht en tranen plengend opschreef.

In *Knielen* ziet mijn opa het bloed op de drempel van de schuur. Hij weet genoeg. Hij vertrekt. En zo ging het in mijn beleving ook. Mijn dromerige opa verliet op een dag het vaderlijk huis. Hij pakte zijn spullen, leegde zijn spaarpot, kuste de geit. Alles rond de boerderij bekeek hij nog even, de tijd nemend. Toen zei hij in zichzelf: ik ga. Hij liep het erf onder ons af, klom deze dijk op, daalde het pad naar de rivier af. Daar maakte hij de roeiboet los en voelde hij zich al iets lichter. Hij had sterk de indruk dat iemand hem droeg. En zo wist hij te ontsnappen uit de baan rond zijn vaderplaneet, die anderen wel gevangen hield.

Door wetenschappers is onderzoek gedaan naar de tijd en het leven van mijn opa. Hoogleraar en theoloog Fred van Lieburg is een liefhebber van mijn vaders werk, maar in zijn boek *Het punt des tijds* toont hij zich ook kritisch. Mijn vaders verhaspelingen van bepaalde religieuze gebruiken en teksten storen hem bijzonder. Toch onderschrijft hij met zijn uitgebreide feitenonderzoek het waarheidsgehalte van de lotgevallen van mijn opa. Van Lieburg wist diep door te dringen in de wereld rond Lathum en Velp, hij

sprak zelfs bronnen die mijn vader nooit heeft gesproken. Mensen die zich iets herinnerden van de persoonlijkheid van mijn opa. Zo sprak Van Lieburg met een wijkpredikant. De man omschreef mijn opa als ‘een kleine, vriendelijke mens, van wie ik iets voelde uitstralen dat ik moeilijk onder woorden kan brengen. *Er lag iets om hem heen van wat zijn innerlijk leven was.*’ Mijn opa, een kleine, geslagen mens, die opkeek naar de wereld. Hij probeerde iets van het leven te maken. Hij wilde niemand kwaad doen. Zijn vrouw niet, zijn kinderen niet. Een opa om van te houden.

‘Weinig zonen zijn gelijk aan hun vader,’ schreef Homerus in de Odyssee. ‘De meeste zonen zijn minder, slechts weinigen zijn beter.’ Dit zou betekenen dat de kwaliteit van de mannengeslachten al eeuwen achteruit holt. En dan zeggen ze dat de religieuze boeken die mijn voorvaderen lazen zo somber zijn over het lot van de mens. Ik zie het anders: toen mijn opa in zijn bootje stapte begon zijn reis door zijn nieuwe leven, waarin hij de dingen anders aanpakte dan zijn vader. Ook hij wilde bijzonder zijn. Hij leek daarin te slagen.

Na een opleiding tot tuinder keerde hij nog één keer terug naar Lathum, niet voor een weerzien met zijn vader, maar om de liefde van zijn leven in zijn armen te sluiten. Hij kende mijn oma Annie al van de lagere school. Hij trouwde met haar, nam haar mee naar de overkant van de rivier en begon in Velp een kleine bloemenkwekerij. Toen de zaak begon te lopen, had hij nog één wens. Vurig hoopte hij op de komst van een lieve dochter. Hij wilde zich omringen met alleen nog maar vrouwen en bloemen. Mijn oma schonk hem drie zonen.

En toen had hij alles wat een man zich kon wensen. Hij hield van Jan, Hans en Arno, had ze graag om zich heen, maar toch had hij

soms het idee dat er nog iets anders moest zijn. Niet onder hem, niet naast hem, maar boven hem. Want hij zorgde nu wel goed voor zijn gezin – maar wie zorgde er voor hem? Gaande zijn leven verlangde hij steeds meer naar dat ene. Dat wat hij in zijn eigen jeugd nooit had ervaren en ook nooit meer zou ervaren. Veiligheid en vertrouwen, de belangrijkste dingen die een vader zijn zoon kan geven. Hij zocht koortsachtig.

Hij begon de boeken te lezen die zijn vader las. Ook ontving hij oefenaars thuis. Hij zocht iets wat hem omvatte en waar hij niet aan kon ontkomen, een toernige hand. Hij vond niets, totdat God hem vond en hem woedend van zijn tuinkrukje sloeg. Zijn oudste zoon, mijn vader Jan, vond hem onder een perenboom. Hij lag naast het krukje op de grond. Hij sloeg wartaal uit, wist niet hoe hij zijn ervaring zou kunnen delen. Het maakte de bewondering die mijn vader voor hem voelde alleen maar groter. Na schooltijd hielp mijn vader mee op de kwekerij, om erop toe te zien dat opa, die het liefst de hele dag boekjes over hel en verdoemenis las, de klanten niet vergat. Tussen de bedrijven door vroeg hij hem het hemd van het lijf. Hij wilde weten wat er precies was gebeurd onder de perenboom, maar opa nam niet de moeite om het onder woorden te brengen, om zijn zoon deelgenoot te maken. Mijn vader zocht zijn ogen van teer lichtblauw, maar die ogen, zo beschrijft mijn vader het altijd, keken naar binnen.

‘Ach, jongen,’ zei opa alleen.

Meer dan een halve eeuw verstreek, als wolkenarmada’s boven de IJssel dreef de tijd voorbij. De schaduw der vaderen breidde zich verder en verder uit. Ook ik kreeg een zoon: Kaj. Kaj is de betachterkleinzoon van de oude boer Jan Siebelink, achterkleinzoon van tuinder Jan Siebelink en de kleinzoon van schrijver Jan Siebelink.